

πονεί, κι ἀρχινάει ἡ δουλειά, δηλαδή τὴν πιάνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆ δουλειᾶ. Τραβάει ἕνα τετράρριζο δόντι, καὶ δείχνοντάς το κάτωσπορ μέ τις ματωμένες τις ρίξες, σὲ ρωτάει ἂν αὐτὸ εἶναι. Τοῦ εἶπες ὅχι; Ξερρίζωνει καὶ τὸ πλαγινὸ, κατόπι τᾶλλο ὄσπου νὰ βρεθῇ τὸ κούφιο τὸ δόντι. Καὶ πλερώνεις γιὰ ἕνα δόντι. Βλέπεις λοιπὸν πῶς εἶναι κι ὁ Χαφίσης Τούρκος στὸ βάθος. Ἐφταιξε ἕνας χωριανός; Σκότωσε Τούρκο καὶ κρύφτηκε ὕστερα; Ἀμέσως πελεκίδι πέντ' ἔξη, ἴσως τύχη νὰ εἶναι μ' αὐτοὺς κι ὁ φονιάς.

Σὰ νὰ μὴν τὸ πιστεύεις αὐτό. Σὰ νὰ μοῦ λές πῶς πέρασαν τῶν σεφερῶν οἱ τρομάρες. Πῶς χύθηκε τοῦ Πολιτισμοῦ τὸ ἥμερο γάλα καὶ στὶς Τούρκικες φλέδες. Πῶς ἡ λευτεριά τῆς Χίος καὶ τῶν Ψαρῶν μπορεῖ νὰ ξανάρθῃ, οἱ σφαγές τους ὅμως ποτέ.

Φίλε μου πατριώτη μου, ὅποιος κι ἂν εἶσαι, τὴ γνώμη σου τὴν σέβουμαι, πάρε ὅμως παράδειγμα τοῦ Χαφίση τὸ δόντι, πάρε καὶ τὸ Χαφίση τὸν ἴδιο καὶ μὲ προσοχὴ ψυχολόγησέ τον. Τὸ φυσικὸ του δὲν ἄλλαξε. Οἱ ἴδιες οἱ περιστάσεις, τὰ ἴδια βάσανα θὰ γεννήσουν.

Ἀς κάνουμε ὅμως τώρα τόπο, ἐπειδὴ Ἅγιος περνάει. Ἐρεῖς πῶς οἱ τρελλοὶ ἀγιάζουν κατὰ τὸν Τούρκο. Ὅλοι τους τὸν προσκυνοῦν τὸν ἀπείραχτο ἐκείνο τρελλὸ καὶ τὸνε λατρεύουν. Μήτε τρύπιο βρακί τοῦ λείπει, μήτ' ἀποφάγι. Κάθε μέρα περνάει ἀπὸ δῶ ὁ Ντελὴ Μεχμέτης, κινάει κατὰ τὸ Τζαμί, καὶ μ' ὅλη τὴ δύναμή του κρατάει τὸ Μιναρὲ, νὰ μὴν πέσῃ! Εἶναι ἡ τρέλλα του αὐτὴ, πῶς θὰ πέσῃ ὁ Μιναρές.

Ρωμαϊκὸ αἷμα πρέπει νά'χῃ κι αὐτός. Ἄν εἶταν ἀληθινός, ἢ τουλάχιστο γνωστικός Τούρκος, ἢ τρέλλα του θάπαρνε τούρκικο δρόμο. Θὰ πήγαινε ἀντίκρου στὸ Μιναρὲ καὶ θά'λεγε, «Γραφτό σου εἶναι, Μιναρὲ μου νὰ πέσῃ, ἄς γείνη τοῦ Προφήτη τὸ θέλημα». Μὰ ὁ Μεχμέτης ἀνησυχᾷ, βασανίζεται, τὰ σίδερα τρώει, ποῦ θὰ πέσῃ ὁ Μιναρές. Καὶ τρέχει, κι ὅλο τρέχει γλυτώνει. Ρωμιὸς πρέπει νὰ εἶναι, τοῦ κάκου. Δὲν πολεμάει νὰ γλυτώσῃ τίποτις ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὸ χέρι του, κι ἄς μὴ χρειάζεται καὶ γλυτωμό· ἀλάκερο Μιναρὲ πολεμάει νὰ γλυτώσῃ!

Ἀπαράλλαχτοι καὶ μεῖς, φίλε. Σὲ μιναρέδες ἀκκουμποῦμε, νὰ μὴν γκρεμιστοῦνε, μὲ μιὰ διαφορὰ, ποῦ μᾶς κάνει καὶ φαινούμαστε κι ἀπὸ τὸ Μεχμέτη τρελλότεροι. Οἱ δικοὶ μας οἱ μιναρέδες εἶναι γκρεμισμένοι χρόνια κ' αἰῶνες, κι ὡς τόσο τρέχουμε ἀκόμα στὰ χαλασμένα θεμέλια τους κι ἀκκουμποῦμε, μὴν

τύχη καὶ πέσουν! Νὰ τὸ δοῦμε πῶς ἔπασαν, νὰ μαζέψουμε τὰ σκόρπια λιθάρια καὶ νὰ τοὺς ξαναστήσουμε, ἀπὸ τὸ νοῦ μας δὲν περνάει.

Θὰ μὲ ρωτήσῃς, τί πάνε νὰ ποῦν ὅλ' αὐτά; θὰ μοῦ πῇς πῶς δὲν τὰ καλονοιώθεις, καὶ νὰ σοῦ ξηγήσω τὸ νόημα. Καιρὸς δὲν εἶναι γιὰ τέτοια ἐξηγήση. Μέσα στὴν Καταμεσινὴ τὴν Ἀσία ὅποια ἱστορία κι ἂν ἀρχίσω, μοσκοκάρυδα θὰ μυρρίζῃ. Ἀς καθίσουμε κάλλιο σ' αὐτὴ τὴν πεζούλα κι ἄς ἀκούσουμε τὸ τί λέγει ὁ ἀσπρογένης ἐκεῖνος μὲ τὸ παχύ τὸ σαρκί, ποῦ κάτω περὶεργο δηγᾶται στοὺς πλαγινούς του. Ἀξίζει νὰ τὸν ἀκούσουμε. Εἶναι ὁ Χουσεὴν Ἀγᾶς, ὁ τρόμος αὐτῶν τῶν μερῶν μιὰ φορὰ. Πέρασε τὴ νύκτ' σου στὸ αἷμα καὶ στὴ φωτιά, τώρα πουλεῖ χαλθαδόπηττες καὶ ζαχαρικά, ἐπειδὴ στὸ αἷμα καὶ στὴ σφαγὴ ἔχουνε γιὰ τὴν ὥρα κισάτια. Ἐλα, ν' ἀκούσουμε τί τοὺς λέει ὁ τρομερὸς Χουσεὴνης.

(Ἀκολουθεῖ)

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

“ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ,”

Ἐννεμέρωμα! ἀποδιάβασα τὸ βιβλίο τῆς μορφῆς τῆς κ. Π. Δέλτα, ποῦ προχίτες μοῦρθε φρέσκο φρέσκο καὶ καμαρωτὸ ἀπὸ τὴ Φραγκοφύρτη. Καὶ μόλις ἀποδιάβασα, νύθηκα βιαστικὰ βιαστικὰ καὶ κατέβηκα κάτω στὴν κάμερα τῆς Ξενοῦλας μου καὶ τὴν ξέπνησα καὶ τῆς εἶπα:

— Νά, παιδί μου, τὸ πρωτοχρονιάτικο δῶρο σου ἀπὸ τώρα σοῦ τὸ κάνω. Πάρε τὸ βιβλίο αὐτό· κοίταξε τί μορφα εἶναι τυπωμένο καὶ δεμένο· κοίταξε τί λουσατό χαρτί· κοίταξε τί εἰκόνες διαλεχτές τοῦ Λέντρα καὶ τῆς Λασκαρίδῃ τὸ στολίζουν. Αἱ; Βιβλίο μὰ φορὰ!

— Ναί, πατέρα μου, μοῦτ' ἄρα χαροῦμένο, τὸ παιδί ρώνοντάς το.

— Μὰ νὰν τὸ διαβάσεις... Μιὰ καὶ δυὸ καὶ χίλιες φορές. Νὰν τὸ μπάσεις μέσα στὴν ψυχὴ σου. Γιατί ὅλα τὰ στολίδια του τὰ βάζει κάτω ἡ ψυχὴ του. Γιατί ἔχει ψυχὴ τὸ βιβλίο αὐτό. Καὶ τί ψυχὴ!.. Ἡ «Καρδιά τῆς Βασιλοπούλας» καὶ τὸ «Γιὰ τὴν πατρίδα»... Μὰ δὲ σοῦ λέω τίποτα... Καλύτερα νὰν τὰ διαβάσεις πρώτα, νὰν τὰ χωνέψεις καὶ νὰ μοῦ μιλήσεις ἐν ὕστερα γι' αὐτά, νὰ μοῦ πεῖς ἐν τὴν ἀξία τους...

— Θὰν τὸ διαβάσω τώρα τὰ Χριστοῦγεννα ποῦ δὲ θάχουνε σκολεῖο...

— Καὶ τὰ Χριστοῦγεννα καὶ τὴ Λαμπρὴ... καὶ πάντα... σὰ δὲν ἔχεις δουλιὰ... Κι ἀκόμα σὰ θὰ μεγαλώσεις νὰν τὰ διαβάσεις... Νὰ σοῦ πῶ καὶ τᾶλλο, τὸ πὺδ σπουδαῖο, παιδί μου. Ἡ μαρνούλα σου μὲ τις σκοποῦρες τοῦ σπικιοῦ κ' ἐγὼ μὲ τις τόσες δουλιές μου δὲν ἔχουμε καιρὸ, μὰ καὶ ξεχνοῦμε, νὰ σοῦ μιλήσουμε γιὰ χίλια δυὸ πράματα. Ἐπρεπε νὰ σοῦ πάρουμε γκουβερνάντα, μὰ εἴμαστε φτωχοί. Ὡστόσο νά, ἡ γκουβερνάντα σου... Αὐτὸ τὸ βιβλίο... Ἀσκόδα σου μαζί καὶ φιλενάδα σου... Νὰν τὴ σέβουσαι καὶ νὰν τὴν ἀκοῦς... Θὰ σὲ μάθει νάγαπᾷ τὴν πατρίδα σου, τοὺς γονεῖς σου, τὰ δέξερτα σου, νάσαι πονεϊκιά γιὰ τοὺς φτωχοὺς καὶ τοὺς δυστυχισμένους... Ἀχ, ἡ «Καρδιά τῆς Βασιλοπούλας»!... νά-ρᾶπας τὴν ὁμορφὴν τὴ γλώσσα μας, γιατί σ' ὁμορφὴν κι ὁλοζώνταναν γλώσσα εἶναι γραμμένο, καὶ στὸ τέλος θὰ σὲ κάνει νὰ περηφανεύουσαι ποῦσαι Ρωμοπούλα!..

Ἡ Ξενοῦλα τὸ φίλησε τὸ βιβλίο καὶ τῶσφιξε μὲ ἀγάπην στὴν ἀγκαλιὰ τῆς. Τὴ φίλησα κ' ἐγὼ στὰ ματάκια τῆς καὶ συλλογίστηκα:

— Νά, ἕνα βιβλίο ποῦπρεπε νὰ μπεῖ σ' ὅλα τὰ Ρωμαῖκα σπίτια, νὰ μπεῖ ἀκόμα καὶ στὸ Βολιώτικο σκολεῖο τοῦ ριζοσπάστη παιδαγωγοῦ καὶ φανατικοῦ Ψυχαριστῆ κ. Δελμούζου. Νά, ἕνα βιβλίο δ' ἡ θ' εἶναι γιὰ τὰ παιδιά, ἄξιο ὅχι νὰ «διαπλάσσει τοὺς παῖδας» σὲ μικρὰ μυστικὰ καὶ σὲ πενταρολογιὰ κ' ὁ μ' ο' ψ' ἰ σ' ματὰ, μὰ σὲ μεγάλες πράξεις καὶ σὲ διαμαντένιους χαραχτήρες. Βιβλίο γιὰ μικροὺς καὶ γιὰ μεγάλους. Γιατί τέτια τὰ φαντάζουμαι τὰ βιβλία ποῦ γράφονται γιὰ τὰ παιδιά. Ὅχι μὲ μιὰ ἀπλότητα μονόχρωμὴ ποῦ νὰ κουράζει τὸ μάτι καὶ τὴν ψυχὴ· οὔτε πάλι μωρόλογα καὶ νερόνιλα—μὰ πολὺχρωμα, καλοδοουλεμένα, γιομάτα χυμὸ καὶ πανέμορφα.

Καλὴν ἔστω ὁ δὲ «Παιδικὴ Σελίδα» τῆς κ. Π. Δέλτα, ποῦ τυπωθήκανε στὴ Λόντρα. Τὸ «Γιὰ τὴν Πατρίδα» εἶναι ρομαντίζακι τέλειο καὶ ἡ «Καρδιά τῆς Βασιλοπούλας», παραμυθάκι ποῦ μαγεύει καὶ ξετρελλαίνει.

Ἡ κ. Π. Δέλτα, ποῦ ζεῖ στὴ Φραγκοφύρτη, εἶναι κόρη τοῦ κ. Ἐμμ. Μπενάκη. Σὰν τὸν πατέρα, νοιάζεται κι αὐτὴ τὴν πατρίδα τῆς, τὴν ἀγαπάει, καὶ τῆς δίνει κείνο ποῦ θαρρεῖ πῶς πρέπει νὰν τῆς δώσει. Καὶ θαρρῶ κείνο ποῦ δίνει ἡ κόρη σήμερον στὴν πατρίδα τῆς μ' ἕνα βιβλίο, πιάνει πὺδ

ΠΕΤΡΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤῆ

ΣΠΑΣΜΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ*

Μὰ ἡ Χρυσούλα οὔτε κουνήθηκε. Τὸ πρόσωπό της πὺδ χλωμὸ τώρα, μέσα στὰ γόνατα. Τὸ σωματάκι τοῦ Γοργία σείστηκε πάλι ἀπὸ τὸ βήχα· μιὰ φοβερὰ δύσπνοια τὸν ἐπίασε καὶ σήκωσε ἀνοιγμένα τὰ μῦρτακα του γιὰ νὰ μπορέσει νὰ πάρει τὴν ἀναπνοή του.

— Μὰ τί ἔχετε, κ. Γοργία; Τί ἔχετε; Εἴστε ἀρρωστος!

Ἐίχασε τὸν πόνο της μπροστὰ στὸν ξένο πόνο καὶ σηκώθηκε νὰ τοῦ δώσει ἕνα ποτήρι νερό.

— Εὐχαριστῶ. Εὐχαριστῶ. Κρύωσα φαίνεται χτὲς βράδι ποῦ γυρίζαμε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Ἐσὺς πῶς περάσατε;

Ὅλα τὰ φριχτὰ ἐκεῖνα ἀποξημερώματα ἀπάνω στὸ μπαλκόνι πῶσανε ἀπάνω της καὶ τὴ λυγίσανε κ' ἔπεσε πάλι στὴν καρέκλα καὶ δὲν μπόρεσε πιά

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 355.

νὰ βαστήξῃ. (Ὁ! νὰ πῇ τὸν πόνο της ν' ἀλαφρώσει!)

— Ὁ Ὀρίστης... σήμερον τὸ πρῶτ... Θέ μου... Μοῦ φαίνεται... θὰ πεθάνω... θὰ πεθάνω, κ. Γοργία... Σήμερον τὸ πρῶτ σὰ γυρίσαμε... Ὁ Ὀρίστης...

Τὰ κλάματα ὁρμήσανε τώρα καὶ τῆς πνέξαν τὴ φωνή.

— Σωπάτε, μὴν κλαίτε. Ἀκούστε. Θὰ σὰς διαβάσω τὸ τραγούδι τῆς Σαπφῶς... καὶ θὰ δεῖτε.. δὲν ὑπάρχει καλῆτερο γιὰτρικὸ στὸν πόνο. Τί ναι οἱ ἐπιπόλαιοι, οἱ κωμικοὶ σπασμοὶ μας μπροστὰ στὴν ὀλὺμπια γαλήνη τῆς Τέχνης;

Μιὰ μοναξιά ἀπλώθηκε χιλιάδες, χιλιάδες μίλια τριγύρω στὴν ψυχὴ τῆς Χρυσούλας. Πουθενὰ παρηγοριά, πουθενὰ βοήθεια. Καθένας κλεισμένος στὸ ἐγὼ τὸ δικό του δὲ βλέπει καὶ δὲν μπορεῖ νὰ δεῖ κανέναν ἄλλο καὶ ποτὶ του δὲν ἀπλώνει τὸ χέρι του νὰ συγχαρῇ καμιά ψυχὴ ποῦ φέρεται κατὰκέφαλα στὸ γκρέμ.

(Ὁ! νὰ πεθάνει, νὰ πεθάνει κανεὶς, νὰ ξεπλωθεῖ μέσα στὸ χῶμα, νὰ μὴ σκευεὶ πιά. Ν' ἀπλώσει κανεὶς ἐπιτίλους τὸ χέρι του καὶ νὰ βρεῖ μέσα στὴ νύχτα τοῦ χωμάτου, τὸ χέρι τὸ μαλακὸ τοῦ Χάρου ἀπλωμένο νὰ σὲ ζητᾷ καὶ νὰ σὲ θέλει!)

Κι ὁ Γοργίας δὲν ἔδλεπε τίποτα. Ἐίχε βάλει τώρα τὰ χοντρά γυαλιά του καὶ τὰ χέρια του τρέμανε κρατώντας τὸ περιοδικὸ κ' ἡ φωνή του ἔτρεμε κι ἀρχισε νὰ διαβάζει τῆς Χρυσούλας τὴ μετὰ φραση ποῦ εἶχε κάμει τοῦ σαπφικοῦ τραγουδιῦ:

«Καλῆτερα εἶχα νὰ πέθαινα πρὶν νὰ δῶ νὰ μ' ἀρνηθεῖς, ἐσὺ ποῦ τόσο ἐλάλεις στὸ μαῦρο μισμὸ καὶ τόσο ξεφωνοῦσες: Ἀχ! τί συμφορὰ ναι τούτῃ, Σαπφῶ μου, νὰ σ' ἀρνήσω! Ὡμὲ πῶς θὰ βαστάξω τὸν ἀποχωρισμὸ σου! Κ' ἐγὼ τῆς εἶπα: Εὐτυχισμένη νάσαι καὶ μὴν ἀλησμονεῖς ἐμένα ποῦ τόσο γλυκὰ σ' ἀγάπησα, μὴ, γιατί ἀποπάνω μας παρυστέκου οἱ θεῖς ποῦ ἀφήνεις καὶ ποῦ τόσο γλυκειὰς κι ἀξέχαστες ἀπόλαφες μᾶς δώκανε! Πόσα στεφάνια μενεξέδες καὶ τί μπουκέτα ρόδα μοῦ ἔφερνες στὸ σπίτι μου! Μὲ τί γιρλάντες λουλούδια τρυφερὰ γλυκοπερίπλεξες τὸν ἀπαλὸ λαιμό μου καὶ μὲ τί ἀτίμητα μυρωδικὰ δὲν ἔλουσες τὰ μαλλιά μου!»

Ἡ φωνὴ του κομμένη, κατκίτρινη ἔβγαλε ξεψυχισμένη ἀπὸ τὰ χλωμὰ σταφιδασμένα χεῖλιά του. Τὸ σῶμα του ὅλο δερνότανε ἀπὸ τὸ βήχα. Ἐμοιαζεν ὅλος τοῦ ὁργανισμοῦ ρολοὶ ξεχαρβαλωμένο ποῦ χαροῦμένο κ' ἐξωφρενικὸ χτυπᾷ μεσημέρι, τὴν ὥρα.

πολύ τόπο ἀπὸ κείνῳ. πὺν δίνει ὁ πατέρας της — ἂν καὶ τοῦ κ. Μπενάκη οἱ δωρεὰς δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε πὺς δὲν εἶναι πραχτικὲς τίς περισσότερες φορές.

ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ

(ΤΟ ΝΗΣΙ)

Ἦτανε μιὰ μέρα γιορτὴ καὶ χόρευαν στὰ χωριά οἱ νῆς μὲ τὰ παλληκάρια τραγουδώντας καὶ γελώντας. Ὁ χορὸς εἶναι ἡ πιὸ ἀληθινὴ χαρὰ μετὰ τὸν ἔρωτα, καὶ εἶναι καὶ τὸ προαίσθημά του. Καὶ μένα ἡ χαρὰ μου ἦταν ἐκείνη τὴν ἡμέρα νὰ γυρίσω σ' ἄλογο καθάλα μέσα στὰ χωριά πὺν χόρευαν καὶ μέσα στὶς ἐρημιές. Ἡ χαρὰ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀνταμοιβή μου. Ἔτσι διασκεδάω ἐγώ.

— Ὡστε πᾶει νὰ πει πὺς τὸ κέφι σου κάνεις καὶ σύ.

— Γιατί ὄχι; Ὅλοι μας διασκεδάζουμε, ἄλλοι μὲ γλέντια καὶ ἄλλοι ἄλλοιως. Δὲν ἀξίζω περισσότερο ἀπὸ τοὺς πολλούς. Εἶναι περιττὸ νὰ σὲ βεβαιώσω πὺς κάθε ἀνθρώπος εἶναι ἐγωιστής. Μόνο δὲν τοποθετοῦν ὅλοι τὸν ἐγωισμό του, δηλαδὴ τὴν εὐχαρίστησή του, στὰ ἴδια πράγματα. Ὁ ἐγωισμὸς ἔχει λογίων λογίων περιεχόμενα, μὰ πάντα ἐγωισμὸς μένει, καὶ ὁ ἀνθρώπος, καθὼς ξέρεις, δὲν ἔχει τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ ἐγὼ του. Μ' αὐτὸ θὰ ζήσει, μ' αὐτὸ θὰ δεῖ τὸν κόσμον, μ' αὐτὸ θὰ κάνει ἔ, τι καὶ ἂν κάνει. Ἀπὸ τὸ ἐγὼ μου ἀρχίζει ὁ κόσμος. Μὲ τὸ δικό μου νοῦ θὰ κρίνω ἐγώ, μὲ τὰ δικά μου μάτια θὰ δῶ, καὶ μὲ τ' αὐτιά μου θ' ἀκούσω.

— Μὰ ἐγὼ ξέρω πὺς ὁ ἐγωισμὸς εἶναι κακὸ πρᾶμα καὶ πρέπει νὰ τὸν πολεμοῦμε.

— Αὐτὸ εἶναι ἐλάττωμα καὶ τὸν πολεμοῦμε. Ὅτε ὁ ἐγωισμὸς εἶναι κακὸ πρᾶμα, ἀπὸ εἶναι ἀνθρώπινο καὶ ὑπάρχει, ὅτε πρέπει νὰ πολεμοῦμε καμιά κακία μας, γιατί οἱ κακίες μας εἶναι ἡ μεγαλύτερή μας δύναμη. Ἄν μὲ τὴ λέξη ἐγωισμὸς ἐννοεῖς τὸν ἐπιπασμὸ καὶ τὴ λατρεία ἐνὸς φανταγμένου ἀνθρώπου γιὰ τὸν ἑαυτό του, τότε ἔχεις δίκιο. Εἶναι βέβαια μερικοὶ πὺν χάνονται στὸ πρῶτο τους γιατί ξεχνοῦν ἀλήθεια τὴ μικρότητά τους καὶ δὲν ξέρουν τὴ θέση τους. Ἄλλοι μποροῦν νὰ

θυσιάσουν ὅλα, καὶ τὴ ζωὴ τους, ἅμα τοὺς ἀγγίζεις καὶ λιγάκι μονάχα. Εἶναι καὶ μερικοὶ φιλόδοξοι πὺν τοὺς βαστᾷ ἕνας ἀκούραστος καὶ ἀστέρευτος ἐνθουσιασμὸς γιὰ τὸν ἑαυτό τους.

— Αἱ, καὶ τοὺς λές καλοὺς αὐτούς; Ὡστε καὶ ὁ ἴδιος παραδέχεται ὅτι ὑπάρχει καὶ κακὸς ἐγωισμὸς!

— Ὅχι, δὲν τοὺς λέω καλοὺς γιατί δὲ μ' ἀρέσουν. Ἄν ἦταν Νάρκισσοι καὶ θαύμαζαν τὴν ὀμορφιά τους, μάλιστα! Μὰ οὐτε καὶ κακοὺς τοὺς λέω. Τοὺς ὀνομάζω κοντόφθαλμους, στενόμυαλους καὶ εὐτυχισμένους, καὶ τοὺς πιὸ κουτοὺς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ὀνομάζω βλάκες. Μὰ καὶ ἡ βλακία ἔχει τὸν προορισμό της σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, διασκεδάει κόσμον καὶ συνήθως καὶ ἐκείνον πὺν τὴν ἔχει. Ὅσο γιὰ τὴν ἄλλη ζωὴ ἡ βλακία εἶναι προορισμένη, νομίζω, γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ὡστε ἔχει τρανὲς ἐλπίδες ὁ βλάκας. Χρειάζεται βέβαια κάποιον περισσότερο πνεῦμα γιὰ νὰ πᾶγει κανεὶς στὴν κόλαση. Ὑποθέτω, ἂς ποῦμε, καλόγερε, ὅτι ἐσύ δὲν εἶσαι γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

— Ἀφῆσέ τα αὐτὰ καὶ ἔλα στὸ ζήτημα.

— Τὸ ζήτημα εἶναι ὅτι ἐγωισμὸς θὰ πει ἀνθρώπος, καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ ἐγὼ μου εἶναι καὶ χρέος μου καὶ δικαίωμά μου.

— Μὰ τότε δὲν ἔχεις καιρὸ νὰ κάνεις τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ κυτᾶς τὸ ἐγὼ σου καὶ θὰ καταναστεῖς νὰ ξεχνᾷς τὸ κάθε τι γιὰ τὸ ἐγὼ σου. Καὶ ὅλη σου τὴ δύναμη θὰ τὴν ξεδεύεις γιὰ νὰ τὸ ἐργῶνεις αὐτὸ τὸ ἐγὼ σου.

— Καὶ τὸ ἀξίζει. Τί πειράζει ἂν καλλιερῶ τὸ ἐγὼ μου ἀπὸ ἔτσι δὲν ξεχνῶ ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα, ὅπως λές, παρὰ τὸ ἐναντίον τὰ καταλαβαίνω καλλίτερα μάλιστα καὶ στρογγυλότερα. Ὁ ἀνθρώπος πὺν ἀναλύει τὸν ἑαυτό του γιατί βεβαιώθηκε πὺς ἀπ' αὐτὸν ἀρχίζει ὁ κόσμος, αὐτὸς τίποτε δὲν ξεχνᾷ, βλέπει ὅσα ὅσα καλλίτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον πὺς τὸ ἐγὼ του δὲν ὑπάρχει. Τὸ ἐγὼ μου δὲν εἶναι πρόσωπο, δὲν εἶναι τίποτε πὺν νὰ μοῦ ἀνήκει, εἶναι μιὰ συνέχεια καὶ ἕνα μᾶζωμα ὅλων τῶν περασμένων ἀνθρώπων «ἐγὼ» πὺν ἔζησαν στὴ γῆ ἐπάνω καὶ πρόδρομος ὅλων τῶν ἄλλων πὺν μέλλεται ἀκόμα νὰ ζήσουν. Νοιώθω τὴ μικρότητα τῆς ζωτάνης μικρῆς μορφῆς μου πὺν, ἀπὸ ἀνθρώπινη ἀτέλεια τῆς γλώσσας, κάνω τὸ λάθος καὶ τὴν προσωποποιῶ λέγοντάς τὴν «ἐγὼ», καὶ νοιώθω πὺς ὅλα τὰ πλούτη μου δὲν εἶναι δικά μου παρὰ εἶναι ὅλων τῶν ἀν-

θρώπων, τῶν περασμένων, τῶν τωρινῶν καὶ τῶν ἐρχόμενων. Τὰ ἔχω κληρονομήσει καὶ γώ, ὅπως ὅλοι οἱ ἀνθρώποι, ἀπὸ τοὺς πεθαμένους, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς πεθαμένους τῆς φυλῆς μου. Οἱ νεκροὶ μᾶς ἐφτείασαν καὶ ἔχουμε τώρα ζωντανὰ μέσα μας ὅλα ὅσα ἔζησαν ἐκεῖνοι καὶ μπορεῖ νὰ ἔχουμε μέσα μας καὶ ὅσα θὰ γίνουν ἄξιοι οἱ ἀπόγονοί μας νὰ ζήσουν.

— Εἶναι ὅμως καὶ ἀνθρώποι πὺν τὸ ἀτομὸ τους τὸ θεωροῦν ἀνεξάρτητο ἀπὸ τ' ἄλλα ἄτομα εἴτε ζωντανὰ εἴτε πεθαμένα, ξεκρέμαστο, σὰν κανένα μαργαριτάρι πὺν ἔπεσε μετέωρο ἀπὸ τὸν οὐρανὸ. Καὶ πιστεύουν πὺς δὲν ἔχουν χρέος κανένα γιὰ τίποτε καὶ σὲ κανένα.

— Τὸ ζήτημα ἐδῶ δὲν εἶναι μόνον πὺς βλέπουν καθαρὰ τὰ πράγματα καὶ παρεξηγοῦν τὴν ἐννοια τοῦ ἐγὼ, στενεύοντάς τὴν, μικραίνοντάς τὴν καὶ μικραίνοντας ἑτοὶ καὶ τὴν ψυχὴ τους, ἀλλὰ καὶ πὺς δὲν μποροῦν νὰ νοιώσουν τοὺς δεσμούς καὶ τὰ «χρέη» τους, ὅπως τὰ λές, ἀπὸ ἀδυναμία ἀρρωστιάτικη, ἢ ἀπὸ κούραση. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀδύνατοι, οἱ ἀρρωστημένοι καὶ οἱ κουρασμένοι. Καὶ κάθε ἀνθρώπος αἰσθάνεται ἔτσι σὰν εἶναι ἀδύνατος. Σὲ μένα τὸν ἴδιο παλεύουν ἀναμεταξύ τους δύο αἰσθήματα πὺν τὸ ἕνα εἶναι φτωχὸ καὶ τὸ ἄλλο πλούσιο· τὸ αἶσθημα πὺς εἶμαι ἕνας καὶ χωρισμένος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, δηλαδὴ χωρὶς κανένα δεσμὸ μᾶζύ τους, ἀνεξάρτητος καὶ ἄτομος, φτωχούλης — καὶ τὸ αἶσθημα πὺς εἶμαι πολλοί, ἢ ἕνας μέσα στοὺς πολλούς, καὶ ἕνα μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ζωντανούς καὶ πεθαμένους, δεμένος μᾶζύ τους μὲ χίλιων εἰδῶν δεσμάτα, ἐλεύθερος καὶ πλούσιος καὶ ὄχι ἀνεξάρτητος. Οἱ ἀδύνατοι πὺν ἀναφέρνεις εἶναι ἐκεῖνοι πὺν αἰσθάνονται σὰν ἄτομα ξεκρέμαστα. Τὸ ἄτομο δὲν ὑπάρχει· εἶναι μονάχα αἶσθημα τῶν ἀδυνατῶν καὶ τῶν κουρασμένων. Εἶναι, τὸ στένεμα τῆς τοῦ ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τους ἂν ἀνοίξουν καλλίτερα τὰ μάτια τους καὶ ἀναλύσουν τὸ ἐγὼ τους ὡς τὸ βάθος. Τότε θὰ δοῦν ποιὲς εἶναι οἱ ρίζες τους καὶ τὰ δεσμάτά τους καὶ τότε τὸ ἐγὼ τους τὸ στενὸ θὰ πλαταίνει γιατί θὰ γίνῃ χίλια κομμάτια. Καὶ τότε θὰ καταλάβουν πὺς δὲν εἶναι ἀνεξάρτητοι, ὅτι ὅμως ἀναγνωρίζοντας καὶ δεχόμενοι τίς σκληριές τους ὅλες γίνονται ἐλεύθεροι ἀνθρώποι, ξελευτερόνονται ἀπὸ ἕνα βάρος. Ἄν μὲ τὴν ἀνάλυση καταλάβω πὺς εἶμαστε σκληροὶ τῶν πεθαμένων καὶ μᾶς ἐρίζουν

* Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 358.

ἀκριβῶς πὺν ἡ μέρα σὰν ἀρρωστη γυναίκα σέρνεται ψυχομαχητὰ στὸ δέλι.

Ἡ Χρυσούλα συμαζεμένη στὰ γόνατά της ἐκλαίει.

— Ὅχι! ὄχι! πούθενά βοήθεια! Ὁ κόσμος εἶναι μιὰ ἀβάσταχτη ἐρημιά. Καὶ σηκώθηκε νὰ φύγει.

— Φεύγεις;

— Ναί, ναί. Πρέπει νὰ πάω σπιτί. Νὰ πῶ νὰ ἡσυχάσω. Πρέπει νὰ φύγω, νὰ φύγω...

Πήγαινε ἄνω-κάτω μέσα στὴν κάμερά κ' ἤθελε νὰ φύγει καὶ δὲν τολμοῦσε πὺς νὰ πᾶει σπιτί της, πὺς ν' ἀντικρύσει τὸν Ὀρίστη, τί νὰ τοῦ πει, πὺς νὰ τὸν κυτᾶ. Ὡ! νὰ μποροῦσα ἡσυχάζω, χωρὶς νὰ πονέσω, χωρὶς κανένα βίαιο κίνημα νὰ σκύψω τὸ κεφάλι ἀπάνω στὰ στήθια μου — σὰν τὰ πουλιά δταν ἀποκοιμούνται, καὶ νὰ πεθάνω. Ὡ! νὰ πεθάνω, νὰ πεθάνω, νὰ ξεπλωθῶ χάμω στὸ χῶμα, νὰ μὴ σαλεύω πιά...

Σίμωσε στὸ παράθυρο καὶ παραμέρισε τίς κουρτίνες. Καὶ μπῆκε ὁ ἥλιος πὺν πολλὴς τῶρα μέσα καὶ φώτισε ἀπάνω στὸ γραφεῖο σωροὺς βιβλία καὶ μικρὰ ἀγαλματάκια σπασμένα καὶ πῆλινες ταναγραῖες κόρες, πὺν σφιγτοτυλιγμένες στὰ σερτά τους φουστάνια σὲ κυτᾶζουν μὲ κορασένια χάρη καὶ σοῦ γλυκο-

γελοῦνε.

Κι ὁ Γοργίας γιὰ νὰ τὴν κρατῇ ἀκόμα λίγο μαζὶ του:

— Τὸ ξέρετε, Χρυσούλα, πὺς ἔχομε σήμερα Πάσχα;

Καὶ χαμογέλασε εἰρωνικά καὶ ἀδιόρατα — ἔτσι θὰ χαμογελοῦσε καὶ ὁ γέρο Σωκράτης ἂν τοῦλεγε πὺς ὁ Θεὸς ἤθελε δῶ στὸν κόσμο κ' ἔζησε καὶ πῆθανε καὶ σήμερα πρῶτ-πρῶτ ἀναστήθηκε.

Ἡ Χρυσούλα πὺν ἤθελε νὰ διώξει ἀπὸ πᾶν τὴν ἰδέα τῆς σημερινῆς γιορτῆς, γιατί φοβότανε μὴ σπαράξει τὴν ψυχὴ της, εἶπε, ἀπλώνοντας τὰ χέρια της, σὰ νὰ θελε νὰ σπρώξει μακριὰ της τὴν τρομαχτικὴν ἀνάμνηση:

— Τὸ ξέρω...τὸ ξέρω.

(Τὸ σπιτί της, οἱ γονεῖς της, τ' ἀδέρφια της, ὑψώθηκαν μιὰ στιγμὴ μπροστὰ της κ' ὕστερα ρομφηχτήκανε εὐθὺς πάλι σ' ἕνα βαθύτατο χωνστὸ λάκκο, μέσα της.)

Κι ὁ Γοργίας ἔπλωσε ἀπάνω ἀπὸ τὸ κρεβάτι του τὸ χέρι καὶ πῆρε μιὰ ταναγραῖα κόρη, πὺν στεκότανε σ' ἕνα μικρὸ εἰκονοστάσι, ἀπάνω ἀπὸ τὸ προσκεφάλι του. Κρατοῦσε μιὰ βεντάλια σὰν καρδιά στὸ χέρι κ' εἶτανε σερμὴ καὶ γλυκοαίματη.

— Ἀ! θάρθει καὶ γιὰ μᾶς μιὰ Λαμπρὴ πὺν θὰ βουβαθοῦνε ὅλες οἱ καμπάνες κομμυτιασμένες ἀπάνω στὰ ραγισμένα καμπαναριά. Καὶ θὰ ξεπνήσουνε τότε ὅλα τὰ δάση καὶ θ' ἀνοίχθουνε οἱ κορμαὶ τῶν γέρικων ἐλιῶν καὶ θὰ σκιστεῖ τὸ φλούδι τὸ παμπάλαιο τῶν δρυγιάδων καὶ θὰ πεταχθοῦνε ὅλες ὅλες οἱ κοιμισμένες νύφες.

(Τίνος μιλῶσε; τίνος μιλῶσε; τῆς Χρυσούλας ἢ τῆς Ταναγραῖας κόρης;)

— Ἕνας Πᾶν μὲ μεγάλα στρουφηγτὰ κέρατα βαρεθᾶτου κριοῦ θὰ σέρνει τὸ χορὸ. Καὶ τὰ πράγματα θὰ παίζονται καὶ θὰ χορεύουν στὰ πράσινα λιβάδια καὶ τὰ γίδια θὰ σκαρφαλώνουν μὲ ὀρμητικὸς ρυθμοὺς ἀπάνω στὰ βουνὰ καὶ ὁ ἥλιος θὰ τρέχει ἀπάνω στὰ μαλλιά τους καὶ ὁ δλος ὁ ἀνοιξιᾶτικὸς ἄερας θὰ χτυπᾷ σὰν καμπάνα ἀσημένια καὶ θὰ διαλαλεῖ τῆς ἀνάστασης τῆς Χαρὰς τὰ κόκκινα Ἑὸαγγέλια. — Ὁ Πᾶν ἀνέστη! — Ὁ Πᾶν ἀνέστη!

Καὶ θ' ἀγχιλαλοῦν ὅλοι οἱ καταρράχτες ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ ὅλες οἱ γλυκοκουβεντιάστρες λεῦκες κ' οἱ πλατανιές καὶ τὰ χαλίκια τῶν ρυακίων καὶ τὰ γαλανὰ ἀκρογιάλια.

— Ἀληθῶς ἀνέστη! — Ἀληθῶς ἀνέστη!

Τὸ χέρι τοῦ Γοργία ἔτρεψε ἀπάνω στὴν Τανα-